

Сіжук М. О., Карпенко К. О.,
Науковий керівник: Борко Т. М.,
к.п.н., доцент, ВП «МФ КНУКіМ»,
м. Миколаїв

АНАЛІЗ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ ТУРИЗМУ

Актуалізація потреби теоретичного осмислення туризму обумовлена рядом причин: планетарний характер розвитку подорожей, широкомасштабність туристичної діяльності, необхідність наукового обґрунтування сталого розвитку туризму, узгодження різних підходів до вирішення загальних завдань туристичної галузі. Накопичений фактичний матеріал туристської діяльності потребує розгорнутої оцінки, упорядкування, узагальнення. Таку роль покликана відіграти теорія туризму (туризмологія). Її сутність полягає в обґрунтуванні основних теоретичних положень і концептуальних моделей туризму.

Сучасному туризму притаманні всі атрибутивні ознаки соціального інституту: самодостатність і автономність, організаційна цілісність, наявність власної інфраструктури, комплекс усталених норм, принципів, правил регулювання діяльності своїх підрозділів, установ та підприємств, відповідний кадровий потенціал тощо. Для забезпечення перспектив його розвитку необхідне широкомасштабне, теоретичне дослідження базових складових даного «соціального організму» та принципів його функціонування.

Туризм є феноменом загальнолюдської культури, засобом самореалізації людини. В рамках туристичних подорожей і пригод знаходять вихід найсуттєвіші мотивації людської поведінки – віковичне прагнення до особистісного «освоєння» світу, забезпечення потреб у відпочинку і розвагах. В процесі подорожей змінюються не лише навколишні краєвиди, змінюється і сама людина, перетворюючи отримані знання і враження у надбання власної духовної культури. В цьому аспекті головним об'єктом дослідження повинні стати не готелі, турфірми, прибутки, а людина, яка подорожує – *Номо viator*. Це можливо лише через творче поєднання туризмознавства з соціологією, культурологією, етикою, психологією, історією, екологією та іншими суспільнознавчими науками.

Нині наукове осмислення феномену туризму забезпечують міжнародні Академії та наукові центри. Однак формування наукових принципів туризмознавства йшло поступово, впродовж всього процесу його становлення і

розвитку. Перші спроби наукового осягнення мандрівок проходили в руслі загальнокультурних і філософських традицій.

Дослідник з проблем історії культури України ХХ ст. Кручек Олександр Алікович виділяє два періоди еволюції теоретичного вчення про туризм (туризмології):

Перший період (передтуризмологічний) – доіндустріальна епоха соціально-економічного розвитку суспільства. В цей період знання про подорожі (передтуризм) ще не долають межі діючої практики, втілене в ній. Знання щодо подорожей подаються переважно у мандрівнографічній, описовій формі. Особливістю тогочасних подорожей було те, що вони носили яскраво виражений діловий та елітарний, вибіркового, суспільно обмежений характер. Тобто, їх метою були організація торгівельного обміну, відкриття нових земель, опанування нових ринків, організація аристократичного дозвілля. Весь масив даних щодо мандрівок, подорожей, відвідувань цього періоду позначений утилітарною доцільністю. Це зумовило характер перших змістовних думок щодо подорожей, які належали мандрівникам-історикам, дипломатам, філософам, географам, торговцям, мореплавцям. Дані спостереження відображали світоглядне, культурологічне знання вдумливого і чутливого учасника мандрівних подій. Хронологічно перший період охоплює часи античної доби, епохи Відродження, а також новочасовий період.

Другий період – становлення індустріального суспільства та його перехід до постіндустріальної фази. Це період формування «інституалізованого» знання щодо подорожей, виникнення якісно нових знань про мандрівництво, створення перших теоретичних моделей туристської діяльності. Він характеризується появою наукових знань про мандрівництво. Як і раніше, ці знання живляться спостереженням і осмисленням практики подорожей. Разом з тим, вони поступово набувають форми теоретичних моделей предметної діяльності, факти такої діяльності фіксуються у поняттях (концептах), які стають елементами теоретичної конструкції туризмології. В рамках другого періоду слід виділити декілька етапів: *перший етап* – з другої половини ХІХ ст. – поява перших наукових узагальнень туристичної практики, розробка опорних базових категорій туристської науки. В цей період у таких європейських туристсько-привабливих країнах, як Австрія, Швейцарія, а також Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Польща з'являються перші праці, що містять систематизовані результати наукового осмислення досвіду туристської справи. В творах науковців цього часу широко застосовуються професійна «мова туризму», туризмознавча термінологія. З'являються такі базові для туризмології поняття – «географія туризму» та «туристичний регіон»

(Дж. Страднер, Австрія), «туристична рекреація» (Б. Браун, США), «туристична індустрія» (К. Спіутс, Австрія) та ін.

Другий етап – з першої половини ХХ ст. Туристичний рух в цей період починає набирати силу, позитивно позначається на соціально-економічній ситуації багатьох країн. Туризм почали розглядати, як одну з найрентабельніших галузей господарства.

Підсумовуючи можна зазначити, що наукове осмислення феномену туризму за останні десятиріччя перетворилося із тенденції життя туристської спільноти на стійку закономірність і базову потребу. Все це утворює міцне підґрунтя для розвитку в туризмознавстві його теоретичного осердя – туризмології.

Список використаних джерел

1. Басюк Д. І. Основи туризмології: навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2005. – 204 с.
2. Бауман З. Глобалізація: последствия для человека и общества. – М. : Весь мир 2004.
3. Кручек О. А. Туризмолія: процес формування теорії туризму. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kruchek.htm. – Назва з екрану.
4. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі: навч. метод. посіб. – К. : Вища школа, 2008. – 719 с.